ראש השנה

א. יו"ט שני של ר"ה חלוק מיו"ט שני של שאר היו"ט בשייכותו (ליו"ט ראשון ו)לעצם תוכנו וענינו של החג, וכמובן מההלכה למעשה (שבה משתווין כל ישראל[1]) שהגולד והנחלב ביום א' דר"ה אסור גם ביום ב' דר"ה (משא"כ בשאר יו"ט שני שמותר ממ"נ). והטעם בזה הוא לפי שב' ימים דר"ה „הם כיום אחד ארוך"[2].

ובפרט לפי פנימיות הענינים — דאי' בלקו"ת[3] עה"פ „יחיינו מיומיים", ד„יומיים הם ב' ימים של ר"ה כי ר"ה לעולם ב' ימים אפי' בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי'"[4], וכפי המבואר שם, ש„בב' ימים של ר"ה הוא עליית העולמות — ביום א' הוא בחי' פנימיות וים ב' הוא בחי' חיצוניות". הרי מובן מזה שב' ימים דר"ה הם ענין אחד — עליית העולמות, אלא שבענין זה גופא ישנם ב' פרטים[5].

והנה שייכות זו של יום ב' דר"ה (ליומו הראשון ו)לעצם ענינו של ר"ה, ניכרת ומתבטאת ביתר שאת בקביעות דשנה זו * כשיו"ט של ר"ה חל להיות בשבת, כדלקמן.

ב. והנה בתפילת ר"ה אנו אומרים „זה היום תחלת מעשיך" — דמזה שנאמר „מעשיך" (ל' רבים) מובן, ש„זה היום" אינו רק „תחילה" לבריאתו הפרטית של האדם, שנברא בר"ה, אלא שהוא „תחילת" כל מעשיו של הקב"ה — גם אלו שנבראו בחמשת הימים שקדמו לבריאת האדם, וכמבואר בארוכה בדרושי ר"ה.

---

1) דתורה אחת לכולנה, משא"כ בלימוד פרד"ס התורה (אף שגם בהם מבוארים כמה ענינים בההבדל שבין יום ב' דר"ה לשארי יו"ט הרי) יש בזה מ"ט פנים * וע' פנים וכו' ובכ' האריז"ל (שער הגלגולים הקדמה יז, וכ"כ בש' רוה"ק בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ג (קח, ב). לקוטי מהרח"ו ולה"ה שבסוף שערי מאמרי רז"ל להאריז"ל) דמכיון שישנם ששים ריבוא נשמות ישנם ששים רבוא פירושים, הן בפשט והן ברמז ובדרוש ובסוד. והטעם בזה הוא: הלכה הוא מבחי' הוי', כמרז"ל (סנה' צג, ב) „הוי' עמו — שהלכה כמותו בכל מקום", שהוא אחדות הפשוטה, משא"כ בחי' אלקים הוא ל' רבים, ולכן בהשקו"ט וכו' אלו ואלו דא"ח (עירובין יג, ב. נת' בד"ה כה אמר ה', ודה"ה כל השונה הלכות, תרס"ז). והרי מקור נש"י הוא כמש"נ חלק הוי' עמו, וכמבואר בתניא (פרק לב) שכל ישראל הנה בשרשן כולן מתאימות ואב אחד לכולנה.

2) שו"ע אדה"ז סי' תר, ס"ב-ג.

3) ר"ה סג, ב.

---

*) מדרש תהלים ז, ח. יב, ז. זח"ב סו, ב. כג, א. ועוד.

4) ראה גם שו"ע אדה"ז שם ס"ד: „בזמן קידוש החודש ע"פ הראי' והיו עושין ב' יו"ט של ר"ה אף באי' והיו עושין אותו כיום אחד ארוך וקדושה אחת עליהן". וראה רמב"ם הל' קדה"ח פ"ה ה"ו. וראה ירוש' עירובין פ"ג ה"ט: בשני יו"ט של ר"ה שהן מתקנת נביאים הראשונים.

5) ומה שבזמן שביהמ"ק הי' קיים לפעמים הי' ר"ה יום אחד, היינו לפי ש„קודם החורבן הי' כח בידינו לעלות . . ביום אחד אך עתה אחר החורבן בהכרח לעשות ב' ימים כמ"ש בזהר" (פע"ח ש' ר"ה ספ"ד. ש' הכוונות ענין ר"ה ד"ב. וראה אוה"ת בשלח ע' תקעו. וראה לקו"ת שמע"צ (צב, ג) ודרמ"צ (קיד, א) מאור נערב להרמ"ק — לענין יו"ט שני של גליות).

*) השיחה נאמרה בשנת תשל"ג. המו"ל.

היינו שהתחדשות הבריאה שבר"ה היא לא רק ענין המיוחד להאדם בלבד, אלא שהוא כולל כל העולמות וכל סדר ההשתשלות וכו' — ועכ"ז הרי התחדשותם של העולמות היא ביום ברוא האדם.

והטעם בזה הוא: תכלית כל ההשתלשלות והעולמות והצמצומים והמסכים והפרסאות וכו' הוא בכדי שיתהווה עוה"ז התחתון — דנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים[5].

וב' ענינים בזה:

א) מה שאינו ידוע ומושג — והוא: למה רצה הקב"ה שתהי' דירתו ית' בתחתונים — כי אין ע"ז שום טעם, והוא למעלה מכל טעם, ורק משום שכך „נתאווה", וכמבואר בהמשך ר"ה תרס"ו[6] מאמר אדה"ז „אויף אַ תאוה איז קיין קשיא". שכוונה זו היא למעלה מכל טעם. ב) לאיזה ענין „נתאוה" הוא ידוע — היינו שהמכוון והתכלית בבריאת העולמות — להיות לו ית' דירה בתחתונים.

אולם אם משו"ז, עדיין אינה מוסברת תכלית התהוותם של כל העולמות העליונים וכו' — שהרי ביכלתו ית' לברוא רק את הנבראים „התחתונים" בלבד והם יהיו דירה לו ית'? — והבי' בזה י"ל: רצונו וכוונתו ית' היתה לא זה בלבד שדירתו ית' תהי' „בתחתונים", כ"א שהנבראים „התחתונים" יעשו „דירה" לו ית' — כלומר, בעבודתם ויגיעתם דוקא — זה אפ"ל רק ע"י התהוותם באופן שקדם להם כל סדר ההשתלשלות של העולמות והדרגתם מלמעלה למטה, כמבואר בדא"ח[7].

ובזה יובן מה שר"ה הוא „תחלת מעשיך" (ל' רבים), שלא רק בריאתו של האדם מתחדשת בר"ה, כ"א של כל הנבראים דשי"ב וכו' לפי שכל עיקר ומטרת התהוותם הוא בכדי שהאדם בעבודתו בהם וע"י יעשה לו ית' דירה בתחתונים, ולכן גם הם מתחדשים בעת התחדשותו של האדם — עיקר ומטרת בריאתם.

ואף שגם בתחלת הבריאה הרי כל כוונת התהוותם של הנבראים היתה רק בשביל עבודת האדם, ועכ"ז לא נבראו בו בזמן שנברא האדם, אלא קודם לו — זהו לפי שאז, בראשית בריאתם, הרי הם עדיין בבחי' הכנה ויכולת לתכליתה הסופית של בריאתם (האדם), דהיינו שכוונת התהוותם היא בזה שהאדם ימצא (אח"כ) „הכל מוכן"[8] לעבודתו, משא"כ בעת התחדשותה של הבריאה שלאח"ז מדי שנה בשנה (ובפרט לאחרי מ"ת), שהאדם כבר עובד עבודתו, ובזה, הלא הוא כבר נעשה בפועל „תכליתם" של כל הברואים — ולכן גם התחדשותם תלוי' בעיקרם ותכליתם — האדם.

ג. והנה מכיון שבר"ה היא התחדשות כל העולמות וכו', ובאופן שמודגשת תכליתם: לעשות לו ית' דירה בתחתונים — הרי בהכרח לומר שגם במצות היום דר"ה [שהיא עבודת האדם ביום זה והיא הפועלת התחדשותם של

---

6) תניא פל"ו.
7) ע' ז.

8) ראה המשך תרס"ו ע' נג. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך.
9) ראה סנהדרין לח, א. ובפרש"י שם.

כל העולמות] מתבטא ענין זה ד"נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים".

והביאור בזה: אמרו חז"ל[10] "מצות היום בשופר", ואיתא ברמב"ם[11] "אעפ"י שתק"ש בר"ה גזירת הכתוב רמז יש בו[12] כלומר עורו ישנים וכו' ".

ולכאורה, הרי חידושו של הרמב"ם כאן בהל' תשובה הוא לומר ש"תק"ש רמז יש בו" והוא ענין התשובה — ולמה מקדים (בהל' תשובה) שתק"ש הוא גזירת הכתוב?

בסגנון אחר: אפילו את"ל שתק"ש יש בה טעם (וע"ד מש"כ הרס"ג — הובא באבודרהם) אפ"ל בה (גם) רמז — וכמו שמצינו בכו"כ מצות.

ועכצ"ל שכל זה הוא חידושו של הרמב"ם, שבתקיעת שופר ישנם ב' ענינים: גזיה"כ, ורמז שבו — עבודת התשובה:

איתא במדרש[13] עה"פ "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", דשלמה לא השיג בחכמתו הטעם דמצות פרה (אדומה), ורק למשה אמר הקב"ה "לך אני מגלה טעם פרה" — הייגו, אף שמצות פרה היא "חוקת התורה", ענין שלמעלה מהטעם, אינו ענין שבעצם הוא מושלל לגמרי מכל טעם (דהרי למשה נתגלה הטעם), אלא ששלמה לא השיגו.

וזוהי כוונת הרמב"ם בהדגשתו (ובהקדמתו לזה ש"רמז יש בו") שתק"ש גזירת הכתוב: שאין הפירוש דמצות תק"ש יש לה טעם, וזה שאינו מפרשו הוא מפני שלא ניתן להיגלות משום איזו סיבה שהיא — אלא שבעצם הו"ע של גזירת הכתוב שלמעלה מהטעם.

והטעם בזה הוא לפי שתק"ש היא בדרגא נעלית מאד, שהיא למעלה מכל שייכות לטעם ושכל.

וע"פ זה נמצא שמצות תק"ש שהיא גזה"כ שלמע' מהטעם היא בדומה לענין ד"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", שהוא נעלה מכל טעם, כנ"ל.

ואעפי"כ "רמז יש בו עורו ישנים כו' ", שתוכן ענין השופר מורה על כללות עבודת האדם המתחלקת לב' פרטים: "עורו ישנים כו' " הו"ע סור מרע, ו"שפרו מעשיכם כו' " הו"ע עשה טוב.

ולכן כולל הרמב"ם שניהם יחד, זה שתקיעת שופר היא גזירת הכתוב והרמז שבו: אף שעצם ענינה של תק"ש הוא למעלה מטעם ובא מבחי' שלמע' מטעם (גילויים), בכ"ז הרי מגיעים לדרגא זו ע"י עבודת האדם דוקא: והרי זה עולה בקנה אחד עם ענין נתאווה הקב"ה כו' הנ"ל: מהותה של בחינת "נתאווה" הוא ענין שלמעלה מכל טעם, אבל הדירה אלי' נתאווה באה ונמשכת ע"י עבודת האדם דוקא, וכנ"ל.

ובזה מבואר מה שמצות היום דר"ה היא בשופר — כי תוכנה וענינה

---

10) ר"ה כו, ב.
11) הל' תשובה פ"ג ה"ד.
12) בו — כ"ה בדפוסים שראיתי, אבל בכו"כ כת"י (והתימנים בתוכם): בה.
13) במדב"ר פי"ט, ג, ו.

מכוון ומתאים לכוונתה ותכליתה של בריאת כל העולמות (שנתאווה הקב"ה) המתחדשת בר"ה.

ד. והנה כאשר יו"ט של ר"ה חל להיות בשבת (כקביעות שנה זו), חסר ביום דר"ה ענין זה שבתק"ש, שההתחדשות באה ע"י עבודת האדם. דאף שהשבת עצמה פועלת וממשכת את כל ההמשכות וההתחדשות שע"י תקיעת שופר (שלכן אין תוקעין בו, כמבואר בכ"מ בדא"ח[14]), אבל הרי חסר אז ביום דראש השנה ענין עיקרי זה, שההתחדשות תבוא ע"י עבודת האדם. דהרי התחדשות העולם באה אז מלמעלה בכחה של השבת עצמה, שענינה "מקדשא וקיימא" בלא תק"ש.

ותוכן ענין תק"ש הנ"ל שהחידוש בא ע"י עבודת האדם (ענינו של ראש השנה) מודגש בקביעות זו רק ביום ב' דר"ה, שבו תוקעין גם בקביעות זו, וע"י עבודת האדם נמשכים כל הענינים דר"ה.

[ועוד זאת: עם היות שבקביעות זו, הנה יום השבת הוא במקום השופר ממש לכל ענייניו, מ"מ הרי אין אז קול השופר הנשמע לאוזן הגשמית, ועד שיפעול גם על הגוף שיתעורר וכו'; משא"כ ביום ב' כשתוקעין בשופר ממש, הרי קולו נשמע באזניו הגשמיות שלו [וגם להזולת — עד שגם אוה"ע שומעים] ופועל גם על גופו לזכור את המלכתו של מלך מה"מ הקב"ה המרומזת בתק"ש כמבואר ברס"ג, ע"פ מש"כ בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'; ולזכור השופר דמ"ת (השייך לתק"ש דר"ה) — עוד קודם אמרו פסוקי שופרות].

ה. ובזה הוא העילוי בהקביעות (כבשנה זו) שיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, כי מודגשת מעלת עבודת האדם עוד יותר מכאשר יו"ט דר"ה הוא בא' משאר ימי השבוע — ע"ד הפשט:

באותן השנים הרי עיקר התחדשות באה ע"י מצות היום — ע"י עבודת האדם (בתק"ש); משא"כ כשחל להיות בשבת הרי נפעלת התחדשות זו בלא עבודתו, ומ"מ אומרים לאדם: אף שביום ראשון נתחדש העולם כולו ובמילואו (שהרי נעשית ע"י מקדשא — מלמעלה — וקיימא), מ"מ, ולאחרי כ"ז, צ"ל עבודתך בזה[15], ובבוא יום ב' עליך לתקוע בשופר.

ומזה ההוראה לכאו"א [ומודגש הוא במיוחד בקביעות דשנה זו]:

החיוב דעבודה אינו דוקא באופן שיש ענין החסר ודורש תיקון וע"י עבודתו הוא מתקן ומשלים; אלא אפילו כאשר הדבר הוא כבר מתוקן ומושלם על ידי צדיקים ואפילו ע"י הקב"ה צדיקו של עולם, מכל מקום עדיין צריך הוא לעבודתו של האדם ה"תחתון",

---

14) לקו"ת דרושי ר"ה ד"ה להבין המשנה יו"ט של ר"ה (נו, א), סידור שער התקיעות בתחלתו, ובכ"מ. ואפ"ל דגם הרמז שכותבו הרמב"ם בתק"ש — נעשה ע"י השבת — דהרי שבת אותיות תשב (אגה"ת פ"י. לקו"ת ש"ש סו, ג. ועוד), ובא שבת — אפילו ע"ה אינו משקר (ירוש' דמאי רפ"ד).

15) וכמו בתחלת הבריאה שאף שעולם על מילואו נברא מהקב"ה (ב"ר פי"ד, ז), מ"מ צ"ל לעשות — לתקן (ב"ר פי"א, ו ובפרש"י).

ועד כדי כך שמבלעדי עבודתו אין שלימות הדבר שלימות אמיתית. ועד שאפילו ג"ע — שויטע ה"א גן בעדן מקדם, בכ"ז צ"ל "לעבדה ולשמרה" ע"י האדם[16].

גם ע"פ פנימיות הענין (כדלעיל ס"א) — דביום א' היא עליית העולמות בפנימיות וביום ב' — בחיצוניות.

בקביעות דיו"ט שר"ה שח"ל בשבת — מודגשת יותר חשיבות עבודת האדם: ביום א', דנעשו הענינים ע"י שבת דמקדשא ומקיימא — אין ניכר ונגלה בעוה"ז הגשמי הענין דתק"ש, אין ברכת שופר ושהחיינו ע"ז.

משא"כ למחרתו — כשהאדם תוקע בשופר, דמברך (וממשיך) "קדשנו במצוותיו וצוונו (ל' צוותא וחיבור)" — וא"צ בגד חדש וכיו"ב[17], כ"א מברך בפשטות: שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

(משיחת יום ב' דר"ה תשל"ג)

---

16) וראה המשך רס"ו (ע' ט) שע"ז ממשיכים תוס' אורות מאור א"ס המאציל בג"ע כו'.

17) שו"ע אדה"ז סתר"ס.